

Poročilo selektorice tekmovalnega programa 33. Dnevov komedije

Bogat in raznolik spekter komedije

Najprej bi se rada zahvalila aktualnemu direktorju celjskega gledališča Mihu Golobu za zaupanje, ki mi ga je izkazal s povabilom, da prevzamem vlogo selektorice tekmovalnega programa 33. Dnevov komedije. To nalogo sem sprejela z veliko odgovornostjo in jasnim zavedanjem pomembnosti festivala za razvoj slovenske gledališke komedije. Prav tako bi se rada iskreno zahvalila celotni ekipi celjskega gledališča za spodbudo k spremembam in odpiranju za predloge, ki so prispevali k izboljšavam v selektorskem procesu. Ob tej priložnosti pozdravljam njihova prizadevanja za razvoj festivala, kar se jasno odraža tudi v bogatem spremljevalnem programu, ki vključuje delavnice, pogovore, predavanja, koncerte in druge vsebinsko premišljene dogodke. Tak pristop odpira prostor za nujno potrebno refleksijo stanja slovenske gledališke komedije, zlasti v kontekstu preizpraševanja njene definicije in načinov učinkovite uprizoritve na sodobnih odrih.

Nič novega ne povem, če izpostavim, da komedija v slovenskem gledališkem prostoru zavzema obrobno mesto, kot bi bila del »druge« ali celo »tretje lige« v primerjavi z resnejšimi žanri. V institucionalnih gledališčih se zdi, da je uvrščanje komedij na repertoarje pogosto površno, brez zadostnega premisleka, ki ga komedija zahteva. Neodvisna scena se za komedijo odloča še redkeje, medtem ko komercialna produkcija na komediji sloni, vendar z redkimi izjemami ostaja ujeta v preživete konvencije. To se odraža v kakovosti uprizoritev, ki bodisi ostajajo ujete v zastarele koncepte in so z vidika sodobnosti neustrezne v svojih pristopih h komičnim vsebinam, bodisi so tako osiromašene komičnih elementov, da izgubijo značaj komedije. Pogosto so režijsko šibke, neustrezno ritmizirane in blede v svojem odrskem izrazu, kar dodatno zmanjšuje njihovo učinkovitost.

V letu 2024 je bilo za izbor sprva prijavljenih 18 uprizoritev (kar je povprečje – v zadnjih sedmih letih je bilo na festival vedno prijavljenih okrog 20 uprizoritev). Med prijavljenimi je bila le ena uprizoritev neodvisne scene, ostale so bile produkcije institucionalnih gledališč. V koledarskem letu 2024 sem si ogledala vse premiere, če sem ocenila, da se dotikajo žanra komedije, hibridnih komičnih žanrov ali vključujejo sodobne odtenke komičnega izraza. Tako sem selekcijo razširila tudi na neprijavljene uprizoritve tako iz institucionalnega, neodvisnega kot tudi komercialnega sektorja. Na koncu sem v svoj nabor uvrstila 36 uprizoritev.

V tekmovalni program sem uvrstila največje število dovoljenih uprizoritev (po določitvi direktorja celjskega gledališča), torej osem. Kar tri uprizoritve z neodvisne scene: *Pegule*, *Kralj ulice* in *Tatovi podob*; štiri iz institucionalnih gledališč: *Mnogo hrupa za nič*, *Hrup za odrom*, *Kakor vam drago* in *3JA!*; ter eno koprodukcijo, in sicer *V iskanju izgubljenega jezika*. Od tega jih kar pet ni bilo v prvotnem naboru prijavljenih uprizoritev. Tak izbor je skladen s pravilnikom delovanja festivala, katerega 10. točka določa, da lahko selektor_ica v izjemnih primerih povabi k sodelovanju tudi uprizoritev, ki ni bila prijavljena, če presodi, da bo njena izvedba zaokrožila pregled in celovitost predstavitev komedijske produkcije v minulem letu. Zaradi relativno velikega števila takšnih primerov bi rada ob tej priložnosti pozvala vse profesionalne gledališke producentke, producente, naj prijavijo vse uprizoritve, ki se jim zdijo primerne za festival. S tem se olajša pregled produkcije, hkrati pa se vzpostavi močnejša in konkurenčnejša izbira.

Pri pregledu letošnje produkcije sem pogrešala tri ključne vidike: (1) premišljeno družbeno kontekstualizacijo oziroma ustvarjalni pristop, ki bi se bolj izrazito navezoval na sodobnost; (2) večjo inovativnost v gledališkokomedijskem izrazu ter (3) višjo raven režijske, izvedbene in dramaturške učinkovitosti. A ker so se mi obenem prav ti trije vidiki začeli izrisovati kot temelji za smiselnost komedije danes in ker jih je bilo pri nekaterih uprizoritvah tudi mogoče zaznati, so tako postali osrednje vodilo, ki sem ga upoštevala pri letošnjem izboru.

V izboru je bil v ospredju kriterij sodobnosti. V sodobni komediji je ustvarjanje, ki se ozira na sedanje družbeno-politične razmere, vse prej kot le estetska izbira – je nujnost. Komedija, ki se ne odziva na aktualno dogajanje, postane ne le zaprašena in prazna, temveč pogosto tudi popolnoma neprimerna za današnji čas. Opazila sem, da komedije velikokrat vključujejo stereotipne reprezentacije ženske (npr. vizualno ugajanje, odvisnost od drugih, objektifikacija, seksizem, omalovaževanje in celo trivializacija zlorab) in površne pristope k obravnavanju manjšin (npr. karikature, banalizacija njihovih izkušenj ali izključujoč humor) itd. V takšnih primerih humor pogosto utrjuje obstoječe družbene predsodke, namesto da bi jih subvertiral ali kritično osvetlil. Da komedija lahko ostaja živahen in nujno relevanten žanr, se mora odzivati na čas in svet, v katerem nastaja, ter spremembe, ki ta svet prečijo.

Nekatere uprizoritve v mojem izboru ne izpolnjujejo vseh treh zastavljenih kvalitiet, so pa presežne v eni ali drugi. Druge pa nedvomno zaobjemajo vse moje kriterije in več. Zato sem prepričana, da bomo letos priča zanimivemu, s komedijskega in tematskega vidika vznemirljivemu festivalu.

Med osmimi izbranimi uprizoritvami jih je kar pet nastalo na podlagi slovenskih dramskih novitet, kar priča o plodnosti slovenskega gledališkega ustvarjanja, ki prinaša nove in sveže poglede na komedijo. Poleg njih sta še dve izraziti priredbi Shakespearovih komedij, ki se neposredno in jasno odzivata na aktualni trenutek. Edina uprizoritev, ustvarjena po tujem neprirejenem dramskem besedilu, je *Hrup za odrom* angleškega dramatika Michaela Frayna (1982), v produkciji SNG Drama Ljubljana in režiji Ivane Djilas, ki pa je svojo kvaliteto našla v izvedbeni učinkovitosti. Ritem, natančnost in skoraj matematična režija v sozvočju z odličnimi igralkami in igralci so na slovenskih odrih pravzaprav redkost.

Izrazit občutek za komično in izčiščena uporaba komičnih strategij sta ključni odliki tudi v uprizoritvi *V iskanju izgubljenega jezika* avtorja Gorana Vojnovića in režiserja Janusza Kice. Zgodba, umeščena v dinamična 60. leta prejšnjega stoletja in prepletena z drznimi preskoki v sodobnost, je prikazana iz perspektive današnjega časa. Uprizoritev o varljivosti spomina, vprašanju resnice in predvsem o prepotrebni spravi pravzaprav odpira vprašanje, kdaj bo čas, da se lahko nasmehnemo absurdom polpretekle zgodovine.

Našpičeno puščico vrhunskega verza, usmerjenega v neposredno sodobno družbeno-politično sliko, izstrelil Iztok Mlakar, s čimer *Pegule* odpirajo vprašanje revščine in nemoči pripadnikov nižjega družbenega razreda, ki prepogosto postanejo prve žrtve koruptivnih političnih odločitev. V žlahtnem slogu njegovega verza se razkriva tudi odnos do žensk, ki so v njegovih delih vedno nosilke etike in morale, kot pravi Elvira: »Dnar mi važen še narmanj je, kar čem mjet, je spoštovanje ...«

Človeka na družbenem dnu obravnava tudi monokomedija *Kralj ulice* dramatika Roka Vilčnika v izjemni interpretaciji Vlada Novaka. Grenko-žalostna komedija je izpoved klošarja z mariborskih ulic, ki svojo žalostno zgodbo, polno duhovitih prigod in nepremišljenih

odločitev, pripoveduje z izjemnim smislom za humor. Dodatno kvaliteto prinaša njena specifična ambientalna prostorska umestitev v bar oziroma beznico.

Učinkovito umeščanje izven gledališkega prostora prinaša še gledališko-glasbeni ambientalni omnibus *3JA!* režiserja Matije Solceta. Uprizoritev se navdihuje pri mitu o Troji in ga spretno aktualizira v sodobnem družbenem kontekstu. Gre za inteligentno interdisciplinarno družbeno angažirano komedijo, ki z razigranim ansamblom SLG Celje na duhovit, premišljen in kritičen način raziskuje ključne probleme in vprašanja sodobne družbe. Obenem nas med sprehodom po celjskih ulicah popelje v bogat svet različnih komedijskih zvrsti in tehnik, pri čemer spretno prepleta humor in satirično ostrino.

Inovativen in svež pristop uprizarjanja klasičnih tekstov kažeta dve uprizoritvi Shakespearovih komedij. Priredba *Kakor vam drago* Eve Mahkovic v Mestnem gledališču ljubljanskem raziskuje koncept romantične ljubezni v Shakespearovi dramatici, pri čemer tradicionalni srečni konec s poroko obravnava kot družbeni konstrukt, značilen za romantično komedijo. Mahkovic subtilno razpira vprašanje, ali komični srečni konec sploh lahko obstaja brez odtenkov dvoma in osebnih kompromisov. Tako priredba preizprašuje ustaljene norme gledališke komedije ter njeno sposobnost nagovarjanja kompleksnih sodobnih čustvenih in družbenih razmerij.

V podobnem duhu se *Mnogo hrupa za nič* v režiji Ivane Djilas, uprizorjeni v SNG Nova Gorica, loteva patriarhalnih struktur, ki jih potiska v ozadje, hkrati pa postavi v ospredje vlogo žensk s sodobnim kritičnim pogledom. Sveža interpretacija Shakespearove komedije z močnimi posegi v izviri in zamenjavami spolov ključnih vlog raziskuje aktualne teme, kot sta emancipacija in samoodločanje žensk, kar ji daje sodobno noto in jo približa občinstvu. Humor, vtkan v dialoge in situacije, učinkovito odpira razmislek o družbenih normah in vlogah spolov. Obe uprizoritvi nadgrajujeta tudi vizualna atraktivnost scenografije ter preplet glasbe in gledališča.

In nazadnje poslastica letošnje izvedbe predstave, *Tatovi podob*, ki že leta razvija slog tehnoburleske. Še vedno ostaja izjemen primer modularne in nikoli povsem iste performativne prakse. Celovečerna tehnoburleska je odličen primer, kako se modularna praksa vsako leto posodablja in izvorni model nenehno obnavlja ter aktualizira – tako je pravzaprav vsaka izvedba edinstvena. Tudi v različici iz leta 2024 so sodelovali gostujoči igralci in igralkice iz Slovenskega mladinskega gledališča, kar uprizoritvi prinaša dodatno razsežnost. *Tatovi podob*, znani po svoji parodiji družbenih vlog in iskanju užitka namesto smisla, s prepletanjem politične satire, komedije in estetskih transgresij kontinuirano odpirajo vprašanja o spolnosti, sramu, tabujih in cenzuri ter angažirano izzivajo normativne družbene konstrukte. Njihova sposobnost prepletanja humorja in kritike ostaja osvežujoča in ironično provokativna.

Izbrane predstave letošnjega tekmovalnega programa 33. Dnevo komedije sestavljajo bogat in raznolik spekter komedije, pri čemer se vsaka ponaša s kakovostjo bodisi v posameznih uprizoritvenih elementih bodisi v svoji celostnosti. Iskreno upam, da boste gledalke in gledalci v vsaki predstavi našli ne le veliko smeha, temveč tudi nekaj, kar vas bo nagovorilo in vam pustilo trajnejši vtis. Za zaključek pa mogoče še dejstvo, da je komedija v strokovni javnosti pogosto prepoznana kot eden najzahtevnejših gledaliških žanrov, po drugi strani pa tudi najbolj zapostavljenih. Ravno zato menim, da si komedija zasluži več pozornosti, poglobljenega raziskovanja ter, najpomembnejše, pogostejšega uprizarjanja.

Tereza Gregorič, selektorica tekmovalnega programa 33. Dnevov komedije